

Davronova Mo'tabar Baxtiyor qizi

Mengortiqova Salomat Parda qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining 4-kurs talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada oilada ota-ona va farzand o'rtasidagi o'zaro majburiyatlar, ularning ijtimoiy, ma'naviy va huquqiy asoslari tahlil etilgan. Ota-onaning farzand tarbiyasidagi mas'uliyati, farzandlarning esa ota-onaga nisbatan burchlari haqida fikr yuritilgan. Maqolada shuningdek, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida belgilangan ota-ona va farzand huquqlari hamda majburiyatlari yoritilib, oiladagi sog'lom muhit jamiyat barqarorligining garovi ekani ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: oila, farzand, ota-ona, majburiyat, huquq, mas'uliyat, tarbiya, axloq, qonunchilik, hurmat

Oila — jamiyatning asosiy bo'g'ini bo'lib, undagi har bir a'zoning o'z o'rnini, vazifasi va majburiyati mavjud. Ayniqsa, ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar oilaning mustahkamligi, farzandning kamoloti hamda jamiyatning barqaror taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Ota-onaning farzand oldidagi majburiyatlari, avvalo, ularni dunyoga keltiribgina qolmay, balki jismoniy, aqliy va ma'naviy jihatdan sog'lom va barkamol etib tarbiyalashdan iboratdir. Har bir ota-ona farzandining odobli, bilimli, jamiyatga foydali inson bo'lib voyaga yetishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratib berishi lozim. Bu borada ular o'z shaxsiy namunalari bilan farzand tarbiyasida hal qiluvchi o'rin egallaydi. Farzandlar esa o'z navbatida, ota-onalarining mehnatini qadrlashlari, ularning o'gitlariga amal qilishlari, ularga hurmat va ehtirom ko'rsatishlari kerak. Ayniqsa, yoshi ulug' ota-onaning xizmatini qilish, ularni rozi qilish har bir farzandning axloqiy va diniy burchidir. Huquqiy jihatdan qaralganda ham, O'zbekiston Respublikasi "Oila kodeksi"da ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar aniq belgilab qo'yilgan. Xususan, 65-moddada ota-onaning voyaga yetmagan farzandlarini tarbiyalash va ularga g'amxo'rlik qilish majburiyati ko'rsatilgan. Shuningdek, 66-moddaga ko'ra, voyaga yetgan farzandlar mehnatga layoqatli bo'lsa, qariyb ota-onasiga moddiy yordam ko'rsatishi shart. Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalar, ochiq axborot maydoni, madaniy oqimlar farzand tarbiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli ota-onalar zamon bilan hamnafas bo'lib, farzandlariga nafaqat odob va axloq, balki internet madaniyati, milliy

qadriyatlar, yot g'oyalardan himoyalaniş borasida ham yo'l-yo'riq ko'rsatishlari lozim.

Farzand va ota-ona o'rtasidagi sog'lom munosabat, o'zaro hurmat va mas'uliyat oilada mehr-muhabbatli, sog'lom muhitni shakllantiradi. Bu esa jamiyatda axloqiy qadriyatlar, birdamlik va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat va ishonch muhitida ulg'aygan farzandlar odatda jamiyatda faol, mas'uliyatli, mustaqil fikrlovchi, odobli va fidokor insonlar bo'lib voyaga yetadilar. Farzandning shakllanishida aynan oilaning tutgan o'rni eng muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ota-onalar farzand tarbiyasiga yuzaki qaramasliklari, ularning har bir harakati, qiziqishlari va fikrlariga e'tiborli bo'lishlari shart. Zamonaviy oilalarda, afsuski, ayrim hollarda ota-onalar farzand bilan yetarlicha muloqot qilmaydi, bu esa bolada yolg'izlik, befarqlik yoki tajovuzkorlik kabi salbiy xislatlar shakllanishiga olib keladi. Ota-onaning befarqligi yoki haddan ortiq qattiqqo'lligi bolaning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, oilada mehrga boy, ochiq va sog'lom muloqot muhitini yaratish ota-onaning bevosita vazifasidir. Farzand tarbiyasi faqat uyda emas, balki maktabda, mahallada, ijtimoiy tarmoqda va butun jamiyatda davom etadi. Shuning uchun ota-ona farzandining do'stlari, qiziqishlari, foydalanayotgan axborot manbalari, ijtimoiy tarmoqlardagi faolligini nazorat qilishi, ammo bu nazorat ishonch asosida olib borilishi lozim. Nazorat va ishonch uyg'unlashgan taqdirdagina farzand o'zini erkin, ammo mas'uliyatli his etadi. Shuningdek, ota-ona farzandni mehnatga, sabrga, halollikka, odoblilikka o'rgatishi lozim. Ayniqsa, bugungi yosh avlodni milliy qadriyatlar, urf-odatlar, vatanparvarlik va o'zlikni anglash ruhida tarbiyalash dolzarb masalalardan biridir. Farzandga o'z huquq va majburiyatlarini anglatish, uni jamiyat oldida javobgar shaxs sifatida shakllantirish har bir ota-onaning vazifasidir. Ila a'zolari o'rtasidagi majburiyatlar faqatgina huquqiy yoki axloqiy mas'uliyat bilan chegaralanib qolmaydi, balki bu munosabatlar mehr, ishonch va o'zaro tushunishga asoslanishi zarur. Ota-onalar farzandlariga ta'lim berishda faqat bilim berish bilan cheklanmasdan, ularning ruhiy va jismoniy salomatligini ham doimiy nazorat qilishi lozim. Farzandning sog'lom va baxtli o'sishi uchun oilada muvozanatli tarbiya shart.

Farzandlarning ota-onalariga bo'lgan hurmat va minnatdorchiligi esa nafaqat oilaviy muhitni, balki jamiyatda ham ahillik va barqarorlikni ta'minlaydi. Qarigan chog'ida ota-onaga g'amxo'rlik qilish, ularga moddiy va ma'naviy yordam ko'rsatish farzandlarning eng muhim burchidir. Bu qadriyatlar o'z navbatida oilaviy an'analar va milliy madaniyatimizning ajralmas qismi sifatida saqlanib kelmoqda.

Shuningdek, zamonaviy dunyoda ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash uchun birgalikda vaqt o'tkazish, oilaviy qadriyatlarni yosh avlodga

yetkazish muhim ahamiyatga ega. Ota-ona va farzandlar o'rtasidagi ochiq muloqot, samimiy suhbatlar oilada ijobiy muhitni yaratadi va har ikki tomonning majburiyatlarini yaxshiroq anglashiga yordam beradi.

Ta'kidlash joizki, farzand va ota-ona o'rtasidagi munosabatlarda o'zaro hurmat va mas'uliyat jamiyatda barqarorlik, tinchlik va taraqqiyot uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, har bir oilaning har bir a'zosi o'z vazifalarini chuqur anglab, ularga sodiq qolishi zarur.

Foydanilgan adabiyotlar

1. Камилова, Н. Г., & Соипова, М. Л. (2020). Правовые и социокультурные основы интеграции в общество детей с ОВЗ в Узбекистане. In *Инклюзивное образование и психолого-педагогическое сопровождение лиц с ОВЗ и инвалидов: от раннего возраста до профессиональной подготовки. Региональные практики и модели* (pp. 96-103).
2. Шарипова, Д. Д., & Камилова, Н. Г. (2020). Развитие действенной мотивации к здоровому образу жизни у неорганизованной молодежи как эффективный путь становления личности. In *Современная реальность в социально-психологическом контексте-2020* (pp. 71-74).
3. Камилова, Н. Г., & Шарипова, Д. Д. (2018). Повышение эффективности формирования идеологического иммунитета у молодежи. *Наука и образование сегодня*, (4 (27)), 58-59.
4. Камилова, Н. Г., & Парпиева, Ш. А. (2018). Деформации ценностно-смысловой системы как фактор дезадаптации личности подростка. In *Образование как фактор развития интеллектуально-нравственного потенциала личности и современного общества* (pp. 196-201).
5. Камилова, Н. Г., & Инагамова, Л. У. (2016). Психологические особенности конфликтности во взаимоотношениях студенческой молодежи. In *Личность в современном мире* (pp. 109-113).